

Vitenskapskomiteen for mat og miljø
Postboks 222 Skøyen
0213 Oslo

Deres ref:
Vår ref: 2021/192634
Dato: 29.10.2021
Org.nr: 985 399 077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Risikovurdering av asiatisk geithams (*Vespa velutina*) og japansk kjempeveps (*Vespa mandarina*)

Mattilsynet og Miljødirektoratet ber VKM foreta en vurdering av risiko for norsk birøkt og uheldige følger for biologisk mangfold forårsaket av arten asiatisk geithams og japansk kjempeveps.

Bakgrunn

Asiatisk geithams (*Vespa velutina*),

Asiatisk geithams er en stikkeveps, i slekt med den europeiske geithamsen (*Vespa crabro*) som finnes her i landet. Den hører opprinnelig hjemme i Asia og finnes i fjellstrøk fra Nord-India til Kina og Indonesia.

Asiatisk geithams holder seg gjerne i ro om natten, i motsetning til den europeiske geithamsen. Ellers minner artens levevis og livsløp om det vi finner hos andre geithamser. Samfunnet er ettårig, og bolet bygges gjerne i trær o.l. Bare dronningene overvintrer. De grunnlegger nye samfunn om våren og er i første omgang alene om å bygge bol og stelle egg og senere larver og pupper. Etter hvert overtas dette arbeidet av nyklekkede arbeidere og dronningen kan fullt og helt konsentrere seg om eggleggingen. I løpet av sesongen kan hun produsere 6000 avkom. Tidlig på høsten klekkes de første kjønnsmodne hanner (droner) og hunner, i gjennomsnitt 350 i løpet av høsten. Hanner og hunner parer seg. Den gamle dronningen dør, og samfunnet går i oppløsning. De unge dronningene finner et sted hvor de kan overvintrere, mens arbeidere og hanner dør.

De voksne vepsene mater larvene med insekter og annen kjøttmat, mens de til gjengjeld får en proteinrik saft tilbake fra larvene. De spiser også nektar, saft fra overmoden frukt. Vepsenes størrelse, hurtighet og kraftige kjever gjør at de kan ta ganske store og forsvarsdyktige byttedyr. Stikkebrodden brukes mest til forsvar.

I 2004 ble asiatisk geithams påvist i Sørvest-Frankrike (Lot-et-Garonne) og har siden spredt seg. Den er også godt etablert i Spania, Portugal, Italia, og har i løpet av de siste årene også spredd seg til Sveits, Belgia,

Tyskland og Luxemburg. Sommeren 2016 ble den for første gang funnet på kanaløyene Jersey og Alderney – senere på året også nær Tetbury i Gloucestershire, et godt stykke unna kanalkysten.

I Europa er arten sett på som en invaderende art og betraktes som uønsket. Vepsen er et rovinsekt som går til angrep på honningbier og andre insekter. For honningbier er den asiatiske geithamsen en dokumentert trussel.

Japansk kjempeveps (*Vespa mandarina*),

Japansk kjempeveps er den største av stikkvepsene. Den tilhører også samme slekt som europeisk geithams (*Vespa crabro*) som finnes her i landet, og minner om denne i levevis. Den hører opprinnelig hjemme i tempererte og tropiske områder i Øst-Asia, Sør-Asia, Fastlands Sørøst-Asia og østre deler av Russland. Japansk kjempeveps har en kroppslengde på 45 millimeter og et vingespenn på opptil 75 millimeter. Den har en brodd som er 6 mm lang og injiserer en stor mengde kraftig gift. På folkemunne kalles japansk kjempeveps også for «morderveps».

Japansk kjempeveps foretrekker å leve i skog og lave fjell, og unngår nesten helt sletter og høye fjell. Japansk kjempeveps er den geithamsarten som er mest avhengig av grøntarealer. Den skaper reir ved å grave, ved å bruke eksisterende tunneler som er gravd av gnagere eller andre gravende dyr, eller ved å okkupere rom i nærheten av råtne fururøtter, og har nesten utelukkende underjordiske reir. Den spiser hovedsakelig større insekter som bier, andre geithamsarter og gresshopper, insekter som lever i kolonier og honning fra honningbier.

Vestlige honningbier har ikke noen naturlig forsvarsmekanisme mot Japansk kjempeveps.

I slutten av 2019 ble japansk kjempeveps funnet vest i Nord-Amerika, hovedsakelig i Vancouver-området. Reir er også funnet i Washington i USA. Flere observasjoner av både insekter og reir av japansk kjempeveps er gjort i disse områdene i 2020 og 2021.

Risk assessment on Asian Hornet (*Vespa velutina*) and Asian Giant Hornet (*Vespa mandarina*)

The Norwegian Food Safety Authority and The Norwegian Environment Agency ask the VKM to make an assessment of the risk of Norwegian beekeeping and unfortunate consequences for biological diversity caused by the species Asian Hornet and Asian Giant Hornet.

[Background](#)

Asian Hornet (*Vespa velutina*),

Asian Hornet is a stinging wasp, related to the European hornet (*Vespa crabro*) found in Norway. It originally belongs in Asia and is found in mountainous regions from Northern India to China and Indonesia.

The Asian Hornet like to stay calm at night, as opposed to the European hornet. Otherwise this species way of life and course of life is reminiscent of the other hornets. The community is annual, and the house is often built in trees. Only the queens stay alive through the winter. They form new communities in the spring and are initially alone in building nests and caring for eggs and later larvae and puppae. Eventually this work is taken over by newly hatched workers, and the queen can fully concentrate on laying eggs. During the seasons she can produce 6000 offspring. In early autumn the first sexually mature males (drones) and females hatch, an average of 350 during the autumn. Males and females mate. The old queen dies, and the society disintegrates. The young queens find a place where they can spend the winter, while workers and males die.

The adult hornets feed the larvae with insects and other meat food, while in return they get a protein-rich juice back from the larvae. They also eat nectar, juice from overripe fruits. The size of the hornet, the speed

and powerful jaws allow them to take quite large and defensible prey. The stringray is mostly used for defense.

In 2004, Asian Hornet were detected in Southwestern France (Lot-et-Garonne) and have since spread. It is also well established in Spain, Portugal, Italy, and in recent years has also spread to Switzerland, Belgium, Germany and Luxembourg. In the summer of 2016, it was found for the first time on the Channel Islands of Jersey and Alderney – later in the year also near Tetbury in Gloucestershire, a good distance from the Channel coast. In Europe, the species is seen as an invasive species and is considered undesirable. The hornet is a predatory insect that attacks honeybees and other insects. For honeybees, the Asian Hornet is a documented threat.

Asian Giant Hornet (*vespa mandarina*)

The Asian Giant Hornet is the largest of the stinging wasps. It also belongs to the same genus as European hornet (*Vespa crabro*) that is found in Norway, and it is reminiscent of this in way of living. It originally belongs to temperate and tropical regions of eastern Asia, southern Asia, mainland southeast Asia and eastern Russia. The Asian Giant Hornet has a body length of 45 millimeters and a wingspan of up to 75 millimeters. It has a stingray of 6 millimeters and injects a large amount of powerful poison. In the vernacular, the Asian Giant Hornet is also called «The murder wasp».

Asian Giant Hornet prefer to live in forests and in low mountains and avoid almost all plains and high mountains. The Asian Giant Hornet is the hornet species that is most dependent on green areas. It creates nests by digging, by using existing tunnels dug by rodents or other digging animals, or by occupying spaces near rotten pine roots, and has almost exclusively underground nests. It mainly eats larger insects such as bees, other hornet species and locusts, insects that live in colonies, and honey from honeybees.

Western honeybees do not have a natural defense mechanism against the Asian Giant Hornet.

In late 2019 Asian Giant Hornet were found in Western North America, mainly in the Vancouver area. Nests have also been found in Washington in the United States. Several observations of both insects and nests of Asian Giant Hornet have been made in these areas in 2020 and 2021.

Oppdrag

Mattilsynet og Miljødirektoratet ber VKM om å beskrive:

- 1) Status for forekomsten av asiatisk geithams (*Vespa velutina*) i Europa
Status for forekomsten av japansk kjempeveps (*Vespa mandarina*) i Europa
- 2) Utrede sannsynligheten for innførsel, etablering og spredning av asiatisk geithams og japansk kjempeveps i Norge
- 3) Utrede de negative konsekvensene av innførsel, etablering og spredning av asiatisk geithams og japansk kjempeveps i Norge for:
 - a) Honningbier
 - b) Biologisk mangfold utover honningbier
- 4) Karakterisere risikoen som følge av innførsel, etablering og spredning av asiatisk geithams og japansk kjempeveps i Norge for:
 - a) Honningbier
 - b) Biologisk mangfold utover honningbier

- 5) Oppsummere mulige risikoreduserende tiltak for å:
 - a) Forhindre/ redusere introduksjon, etablering og spredning av asiatisk geithams og japansk kjempeveps.
 - b) Forhindre/ redusere negative konsekvenser gitt introduksjon, etablering og spredning av asiatisk geithams og japansk kjempeveps i Norge.

Assignment

The Norwegian Food Safety Authority and the Norwegian Environment Agency ask VMK to describe:

- 1) Status of the occurrence of Asian Hornet (*Vespa velutina*) in Europe
Status of the occurrence of Asian Giant Hornet (*Vespa mandarina*) in Europe
- 2) Investigate the probability of import, establishment and spread of Asian Hornet and Asian Giant Hornet in Norway
- 3) Investigate the negative consequences of the import, establishment and spread of Asian Hornet and Asian Giant Hornet in Norway on:
 - a. Honey bees
 - b. Biological diversity beyond honeybees
- 4) Characterize the risk associated as a result of the import, establishment and spread of Asian Hornet and Asian Giant Hornet in Norway on:
 - a. Honeybees
 - b. Biological diversity beyond honeybees
- 5) Summarize possible risk-reducing measures to:
 - a. Prevent/reduce the introduction, establishment and spread of Asian Hornets and Asian Giant Hornet.
 - b. Prevent/reduce negative consequences given the introduction, establishment and spread of Asian Hornet and Asian Giant Hornet in Norway.

Juridisk bakgrunn

Matloven m/underliggende forskrifter er p.t. ikke til hinder for å innføre asiatisk geithams og japansk kjempeveps til Norge eller for å spre disse artene i Norge dersom de skulle bli innført. Innførsel av asiatisk geithams og japansk kjempeveps til Norge krever tillatelse etter forskrift om fremmede organismer under naturmangfoldloven.

Legal background

The Food Act with underlying regulations does not prevent the introduction of Asian Hornet and Asian Giant Hornet into Norway or the spread of these species in Norway if they should be introduced. The

importation of Asian Hornets and Asian Giant Hornets into Norway requires a permit in accordance with regulations on alien organisms under the Biodiversity Act.

Data

- Jordbruksverket rapport 2020: .Biologiska hot mot honungsbin
- <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ra207.html>
- Diversity 2020, 12 (1), 5: *Vespa velutina*: An Alien Driver of Honey Bee Colony Losses. D. Laurino, S. Lioy, L. Cariso, A. Manino og M. Porpotato
- <https://www.mdpi.com/1424-2818/12/1/5/htm>

Språk - Betingelser

Risikovurderingsrapporten skal skrives på engelsk med et norsk sammendrag. Publisering av rapporten gjøres i dialog med Mattilsynet og Miljødirektoratet. Vi viser for øvrig til samhandlingsavtalen mellom Mattilsynet, Miljødirektoratet og VKM.

Language – Conditions

The risks assessment must be written in English with a Norwegian summary. The report is published in dialogue with The Norwegian Food Safety Authority and The Norwegian Environment Agency.

Tidsramme

Våren 2022.

Time frame

Spring 2022.

Høring av bestilling på mattilsynet.no

Høringssvar kunne sendes inn via lenke på [Høring: Utkast til VKM-bestilling om asiatisk geithams og japansk kjempeveps | Mattilsynet](#).

Høringsfristen var 05.10.2021. Norges birøtterlag spilte inn at europeisk geithams (*Vespa crabro*) har vært observert en rekke steder på Østlandet, og også bør være inkludert i bestillingen fordi den utgjør en mulig trussel mot insekter. Europeisk geithams er en hjemmehørende art, og den vil bli beskrevet på lik linje med de andre artene og omtalt når det gjelder naturlige interaksjoner med f.eks. honningbier.

Saksansvarlig i Mattilsynet og Miljødirektoratet

Sunniva Aagaard, Miljødirektoratet, sunniva.margrethe.due.aagaard@miljodir.no

Karin Lillebostad, Mattilsynet, Karin.Lillebostad@mattilsynet.no

Med hilsen

Anne Marie Jahr

seksjonssjef

Mattilsynet, Hovedkontoret, seksjon dyrehelse

Kopi:

Miljødirektoratet